

kirjailija	Kirjailija on tekstin kirjoittaja. Esimerkiksi: Aleksis Kivi on Suomen kansalliskirjailija.
kertoja	Kertoja on kirjailijan luoma ääni, joka vastaa teoksen kerronnasta. Esimerkiksi: Seitsemän veljeksien kertoja ei osallistu tapahtumiin, vaan kuvaa niitä ulkopuolisen näkökulmasta.
runoilija	Runoilija on runon kirjoittaja. Esimerkiksi: Aura Nurmi on uuden sukupolven nykyrunoilija.
runon puhuja	Runon puhuja on runoilijan luoma ääni, jonka puhetta runo on. Esimerkiksi: Nurmen kokoelman Leijonapatsailla runojen puhuja on teinityttö, jonka näkökulmasta käsitellään köyhyyttä, kuolemaa ja seksuaalista vallankäyttöä.
aihe	Aihe on teoksen käsittelemä asia tai ilmiö. Esimerkiksi: Aleksis Kiven Seitsemän veljeksien aihe on Jukolan veljesten nuoruudenvaiheet.
teema	Teema on teoksen perusajatus, jota käsittelemään teos on kirjoitettu. Romaanin teema voisi olla esimerkiksi ihmisten kehittyminen ja kypsyminen vastuuseen.
motiivi (kirjallisuus)	Kirjallisuudessa motiivi tarkoittaa teoksessa toistuvaa tilannetta, henkilöä, esinettä tai juonenkäännettä. Esimerkiksi: Novellin motiivina toimii lumi, joka symboloi päähenkilön puhtautta, hyvyyttä ja viattomuutta.
motiivi (psykologia)	Psykologiassa tai arkielämässä motiivi tarkoittaa toiminnan syytä. Esimerkiksi. Ryöstön motiivina oli kostonhimo.
näytös	Näytelmät jaetaan näytöksiin, joita on yleensä yhdestä viiteen. Esimerkiksi: William Shakespearen komediassa Kuinka äkäpussi kesytetään on viisi näytöstä. Shakespeare käyttää niukasti näyttämöohjeita, ja sen vuoksi kohtausten tapahtumapaikka jää tekstissä avoimeksi.
kohtaus	Näytökset puolestaan koostuvat kohtauksista, joissa keskitytään johonkin yksittäiseen tapahtumaan tai tilanteeseen.
draaman kaari	Draaman osat: juonirakenne, jossa on alku, keskikohta ja loppu
käännepaikka	tekstin kohta, jossa tapahtuu oleellinen muutos
jännite	vastakkaisista voimista muodostuva tilanne, johon haetaan vastausta tai ratkaisua
säe	runon rivi
säkeenylitys	lauseen jatkuminen säkeestä seuraavaan
säkeistö	runon kappale
asennonvaihto	runon puhetilanteen, puhujan mielentilan, suhtautumistavan tai ilmaisutavan muuttuminen kesken runon
metafora	kielikuva, joka yhdistää yllättävästi kaksi asiaa
vertaus	kielikuva, jossa asioita verrataan kuin-sanan tai niin kuin -ilmaisun avulla.
personifikaatio	kielikuva, jossa eloton tai aineeton elollistetaan tai henkilöidään
synsetesia	kielikuva, jossa sekoitetaan eri aistihavaintoja
metonymia	kielikuva, jossa varsinaisen asian korvaa sen osa tai siihen läheisesti liittyvä seikka
symboli	kielikuva, jossa asia edustaa jotain muuta kuin itseään (esim. kyyhky on rauhan ja musta surun symboli)
allegoria	vertauskuvallinen kertomus, jossa ilmaisujen todellinen merkitys on toinen kuin niiden kirjaimellinen merkitys
rytmi (runoudessa)	toistosta syntyvä tahti; runot voidaan jakaa rytmensä perusteella mitallisiin, vapaamittaisiin ja vapaarytmisiin runoihin.
loppusointu	riimi, säkeiden lopputavun tai useamman tavun äänteellinen yhtäläisyys
alkusointu	kahden tai useamman peräkkäisen tai lähekkäisen sanan alussa toistuvat toisiinsa sointuvat äänteet
runomitta	runomitta määrittelee, montako tavua runon säkeessä pitää olla, miten säkeessä asettuvat painolliset ja painottomat tavut tai montako säettä runossa on
genre	lajityyppi
juoni	se, miten (missä järjestyksessä) tapahtumat kerrotaan
ennakointi	kertoja kertoo tapahtuman etukäteen
takauma	kertoja hyppää kerronnassa aiempiin tapahtumiin
aukko	tarkoituksella avoimeksi jätetty asia
kehyskertomus	kokoava kertomus, jonka sisällä on toisia kertomuksia
sisä(i)skertomus	pääjuonen sisällä kerrottu tarina
kertoja	tapahtumia kertova ja kommentoiva ääni
minäkertoja	tarinamaailmassa mukana oleva kertoja, joka kertoo tapahtumista minä-muodossa
ulkopuolinen kertoja	ulkopuolinen kertoja kuvaa tapahtumia ja henkilöitä tarinamaailman ulkopuolelta ja kertoo niistä yleensä hän-muodossa

kaikkietävä kertoja	kertoja, joka voi liikkua ajassa ja paikassa ja tietää henkilöiden ajatukset
kerronta	proosan kerrontaan kuuluvat kertoja, juoni sekä kerronnan järjestys, tempo, rakenteet ja tavat
miljö	teoksen tapahtumapaikka ja -aika; miljö voi olla konkreettinen, ajallinen, sosiaalinen tai sisäinen
dialogi	vuoropuhelu
monologi	yksinpuhelu
repliikki	vuorosana
parenteesi	näyttämöohje
tragedia	murhenäytelmä, joka päättyy onnettomasti (pää)henkilöiden tuhoon
komedia	havinäytelmä, joka päättyy onnellisesti
farssi	"ilveilevä komedia" = draaman laji, jossa on nopea tempo ja karikatyyrisia henkilöitä
sommittelu (sarjakuvassa)	Sarjakuvan kuvakoot, kuvakulmat, rajaukset ja syvyysvaikutelman käyttö
piirrostyylit	sarjakuvan piirrosjäljen kuvalliset keinot, esim. värien ja viivan käyttö
ruutujako	kuvien ja tekstin jakautuminen ruutuihin, joiden muoto ja koko voivat vaihdella
strippi	sarjakuva, joka koostuu muutamasta ruudusta
puhekupla	sarjakuvan repliikki
ajatuskupla	henkilöiden ajatuksia kuvaava tila sarjakuvassa
graafiset osat (sarjakuvassa)	esim. ääniefektit, vauhtiviivat ja symbolit
argumentaatio	perusteleminen
argumentti	väite ja sen perustelu
argumentaatiovirhe	perustelukeino, joka on epälooginen tai kohdistuu väärään asiaan
retoriset keinot	kielelliset (teho)keinot
teesi	tekstin pääväite
kaksipuolinen perustelu	vasta-argumentti eli vastapuolen argumentin kumoaminen
pääväite	tekstin keskeisin väite
ideologia	arvot ja asenteet, joita teksti välittää
journalismi	ammattitoimittajien tekemä mediasisältö
kokemusasiantuntija	henkilö, jolla on omakohtaisia kokemuksia asiasta
disinformaatio	valheiden tahallinen levittäminen
misinformaatio	valheiden tahaton levittäminen
metapuhe	oman puhe-esityksen rakenteen avaaminen kuulijoille
assertiivisuus	avointa mutta myönteistä käyttäytymistä vuorovaikutustilanteessa
osallistumisen tavat	erilaisia puheenvuoroja keskustelutilanteessa
kuvakulma	kameran sijainti suhteessa kuvauskohteeseen
kohtaus	yhteen tilanteeseen tai paikkaan sijoittuva tapahtuma
rajaus	ei-toivottujen asioiden jättäminen kuvan ulkopuolelle
kieli-ideologia	kieltä koskevat käsitykset ja asenteet
yleiskieli	kielimuoto, jota käytetään asiateksteissä ja yleisessä viestinnässä
tyyli	tekstistä syntyvä vaikutelma ja sävy
taustaoletus	arvot ja asenteet, joita kirjoittaja ajattelee kohderyhmällä olevan
kielen rekisteri	puhe- tai kirjoitustapa, joka liittyy tietynlaisiin tilanteisiin ja usein tiettyihin ihmisryhmiin
slapstick	komiikan laji, joka syntyy yliampuvista fyysisistä tilanteista, kuten törmäilystä
parodia	ivamukaelma eli teos, jossa jäljitellään ivallisesti jotakin toista teosta tai lajia
ironia	tarkoitetaan toista kuin sanotaan
camp	populaarikulttuurin ilmiö, jossa huumori on tarkoituksella mautonta
stand up -komiikka	esittävän taiteen laji, jossa koomikko on vuorovaikutuksessa yleisön kanssa
sketsi	lyhyt komediallinen esitys, joka hyödyntää yleensä tilannekomiikkaa
visuaalinen järjestys	säännönmukaisuudet, joista visuaalinen todellisuus rakentuu
sommittelu	kuvan osien sijoittuminen kuvaan
kameran liike	tapa liikuttaa kameraa
otos	elokuvan yhtäjaksoisesti kuvattu hetki
leikkaus	videon otosten liittäminen toisiinsa

värimaalima (värimäärittely)	kuvan tai elokuvan värit ja sävyt
valaistus	valot ja varjot, joilla teokseen luodaan erilaisia tunnelmia
äänimaisema	videossa kuuluvat äänet
diegeettinen ääni	ääni, jonka videon (tai kuunnelman) tarinan henkilöt kuulevat
ekstradiegeettinen ääni	ääni, jonka vain katsoja kuulee
taustaselostus eli voice-over	videon kertojaaäni
äänitehoste	muu ääni kuin puhe tai musiikki
erikoistehoste	tapa esittää tapahtuma, jota ei oikeasti voisi toteuttaa, kuten räjähdys
lavastus	näytelmän tai elokuvan visuaalinen ilme
puvustus	näytelmän tai elokuvan henkilöiden asut
maskeeraus	näytelmän tai elokuvan henkilöiden meikki ja hiusmuotoilu